

ΤΑΞΗ : Δ´

ΔΑΣΚΑΛΟΣ : ΧΑΡΧΑΝΤΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ : ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΜΙΑ ΣΤΑΜΝΑ

Αφορμή για να σκεφθούμε και να πραγματοποιήσουμε το συγκεκριμένο σχέδιο εργασίας στάθηκε η προσομοίωση ανασκαφής που πραγματοποιήσαμε σε σκάμμα στην αυλή του σχολείου .Μεταξύ των κεραμικών που είχε θάψει ο δάσκαλος μας ήταν και κομμάτια μιας στάμνας . Μόλις τα βρήκαμε ενδιαφερθήκαμε να μάθουμε κάποια στοιχεία γι' αυτό το αγγείο . Διαπιστώσαμε στην πορεία ότι , όταν γείρει μια στάμνα , δε χύνεται μόνο νερό αλλά « ρέουν » και ιστορίες φανταστικές αλλά και μαγικές ευχές .

Έτσι με αφορμή το υδροφόρο αγγείο, που για αιώνες υπηρέτησε τον άνθρωπο , επιχειρούμε με την εργασία μας μια περιδιάβαση στον χώρο της ελληνικής κοινωνίας , κάνοντας ένα ταξίδι στο χρόνο το οποίο ξεκινά από τον 5ο αιώνα π . Χ . και φτάνει ως τον 20ό αιώνα.

Με μέσο τις εικόνες αλλά και μέσα από την αναβίωση παραδοσιακών δρώμενων και εθίμων , παρουσιάζουμε τη ζωή μέσα και έξω από το σπίτι, τα επαγγέλματα που σχετίζονταν με τη στάμνα, τη θέση της γυναίκας, τα έθιμα, το τραγούδι, την τέχνη.

Στόχος μας είναι να δείξουμε :

- **ότι η στάμνα είχε πολλαπλές χρήσεις και ανάλογα σχήματα σε διάφορες εποχές.**
Δηλαδή :
 - **ότι χρησιμοποιήθηκε για το σερβίρισμα, τη φύλαξη και τη μεταφορά νερού**
 - **ότι αποτέλεσε σκεύος στην τέλεση εθίμων**
 - **ότι μέχρι και τα μέσα του 20ού αιώνα έπαιζε σημαντικό ρόλο στη ζωή των ανθρώπων σε όλη την Ελλάδα**
- **ότι η στάμνα σήμερα έχει γίνει περισσότερο μουσειακό αντικείμενο παρά αντικείμενο καθημερινής χρήσης**
- **ότι έχει περιθωριοποιηθεί ως κάτι παλιό , άχρηστο και αβασάνιστα έχει καταστραφεί**
- **ότι είναι ένα στοιχείο που δηλώνει έναν τρόπο ζωής του παρελθόντος**

Επίσης στόχος μας είναι η ανάδειξη ενός μουσειακού αντικειμένου σε πηγή πληροφόρησης, σε μέσο αναβίωσης μιας εποχής, με απώτερο σκοπό την κατανόηση και εκτίμηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς αλλά και **επιδιώκοντας να αλλάξει η θέση της στάμνας στην σκέψη των ανθρώπων .**

Οι θεματικές ενότητες τις οποίες καλύπτει αυτό το ταξίδι είναι :

- η ονοματολογία και η λειτουργικότητα της στάμνας
- η ιστορία και η εξέλιξη της στάμνας από τα προϊστορικά χρόνια ως σήμερα
- το εμπόριο της στάμνας
- ο ρόλος της στην τέλεση των εθίμων
- η στάμνα ως πηγή έμπνευσης καλλιτεχνών
- η στάμνα σήμερα

Η εργασία μας χωρίστηκε σε τρεις ενότητες.

- Η πρώτη ενότητα υλοποιήθηκε στον χώρο της αίθουσας από τους μαθητές και τον δάσκαλο μέσα από την αναζήτηση, συγκέντρωση, παρουσίαση και σύνθεση πληροφοριών σχετικών με τις θεματικές ενότητες που προαναφέραμε
- Η δεύτερη ενότητα (εκμάθηση χωρών) υλοποιήθηκε με τη βοήθεια και συνεργασία μαθητών, δασκάλου και του καθηγητή της Φυσικής Αγωγής κυρίου Λάτου Γεώργιου, τον οποίο ευχαριστούμε εκ των προτέρων.
- Η τρίτη ενότητα υλοποιείται στην Αίθουσα Εκδηλώσεων και περιλαμβάνει:
 1. την **παρουσίαση** της εργασίας
 2. την **αναβίωση** παραδοσιακών δρώμενων και εθίμων
 3. την **παρουσίαση** παραδοσιακών χωρών

Ας σας συστήσουμε τη στάμνα

Πρόκειται για αγγείο κλειστού σχήματος με στενό λαιμό , με σώμα ωοειδές , σε σχήμα αχλαδιού ή σφαιρικό , με μία ή δύο κατακόρυφες λαβές στο λαιμό , επίπεδη και στρογγυλεμένη βάση .

Η λέξη στάμνα προέρχεται από το βυζαντινό

σταμνίον και αυτό από τον αρχαίο **στάμνο** ,

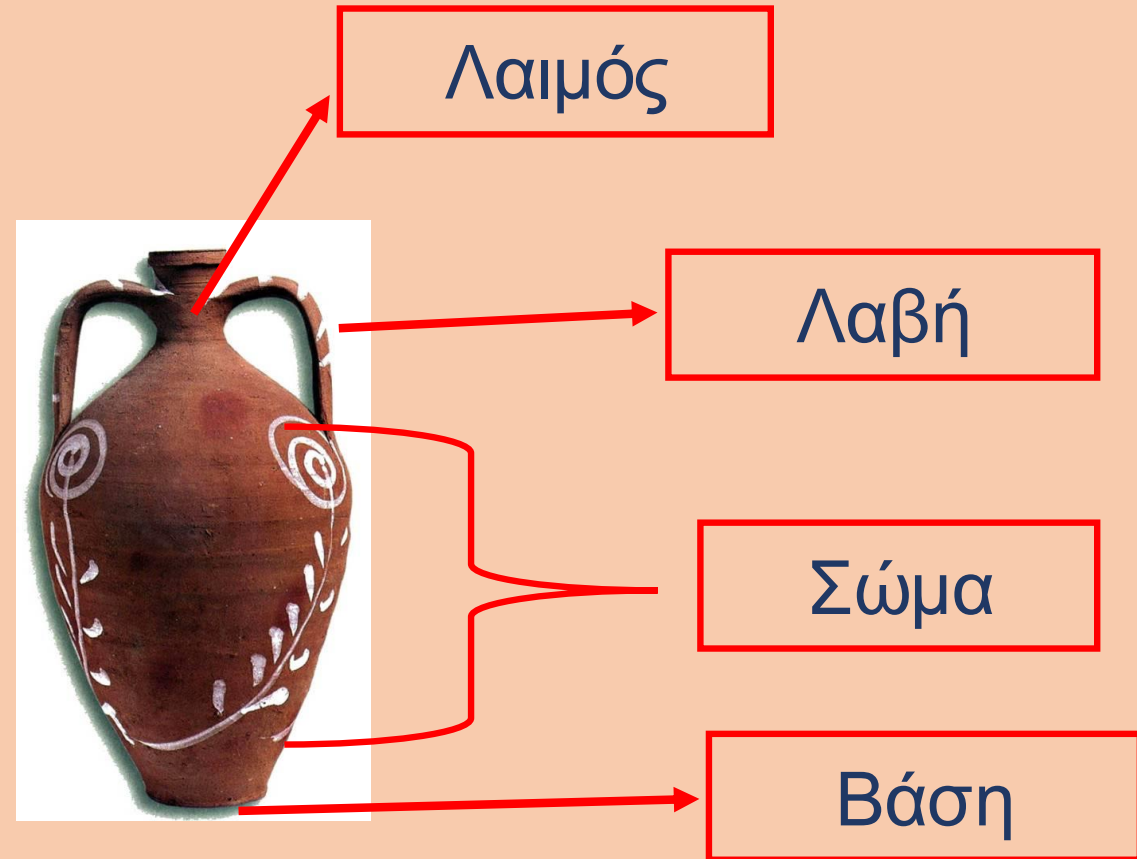
η ρίζα του οποίου είναι το ρήμα **ίστημι** (στέκομαι) ,

επειδή μπορούσε να στέκεται όρθιος

Οι ανάγκες που έπρεπε να εξυπηρετεί καθόρισαν και το σχήμα της :

- στενός λαιμός για την προστασία του υγρού και την ελεγχόμενη εκροή
- λαβές για τη μεταφορά της
- πλατύ σώμα για μεγάλη χωρητικότητα
- στενή βάση για να γέρνει εύκολα

Χρήση της στάμνας

- αποθήκευση υγρών (νερού , λαδιού , κρασιού)
- μεταφορά υγρών , κυρίως νερού
- επιτραπέζια χρήση (οι στάμνες μικρού μεγέθους ως επιτραπέζια σκεύη για νερό και κρασί)
- τέλεση εθίμων

Ονοματολογία της στάμνας

Τα ονόματα « στάμνα » , « σταμνί » , « κανάτι » χαρακτηρίζουν συνήθως το τυπικό υδροφόρο αγγείο σε όλες τις περιοχές της Ελλάδας . Πολλοί τόποι ωστόσο χρησιμοποιούσαν και άλλες ονομασίες όπως :

- « μπότης » στην Πάτρα και στην Κέρκυρα
- « μπότι » στην Ήπειρο
- «μπαλαθούνι » στην Καρδίτσα
- «λαήνα » στην Κρήτη

Οι διαφορετικές ονομασίες της στάμνας σήμαιναν συνήθως διαφορά στη χρήση , το μέγεθος ή το σχήμα .Έτσι « στάμνα » στη Ρόδο ονόμαζαν το αγγείο που χρησιμοποιούσαν στο σπίτι , ενώ « στάμνο» αυτό που έπαιρναν μαζί τους στο χωράφι. Στον Τύρναβο τη στάμνα που έπαιρναν μαζί τους στο χωράφι την έλεγαν « αργατόσταμνο » .

Ενώ στην Κρήτη η ρακολαήνα ήταν η στάμνα για ρακή .

Η ιστορία και η εξέλιξη της στάμνας από τα προϊστορικά χρόνια ως σήμερα

Η στάμνα ως τύπος αγγείου έχει **μακρά ιστορία** . Συναντάται από τους προϊστορικούς χρόνους έως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα σε όλη την Ελλάδα με διάφορες **παραλλαγές** και **ονομασίες** .

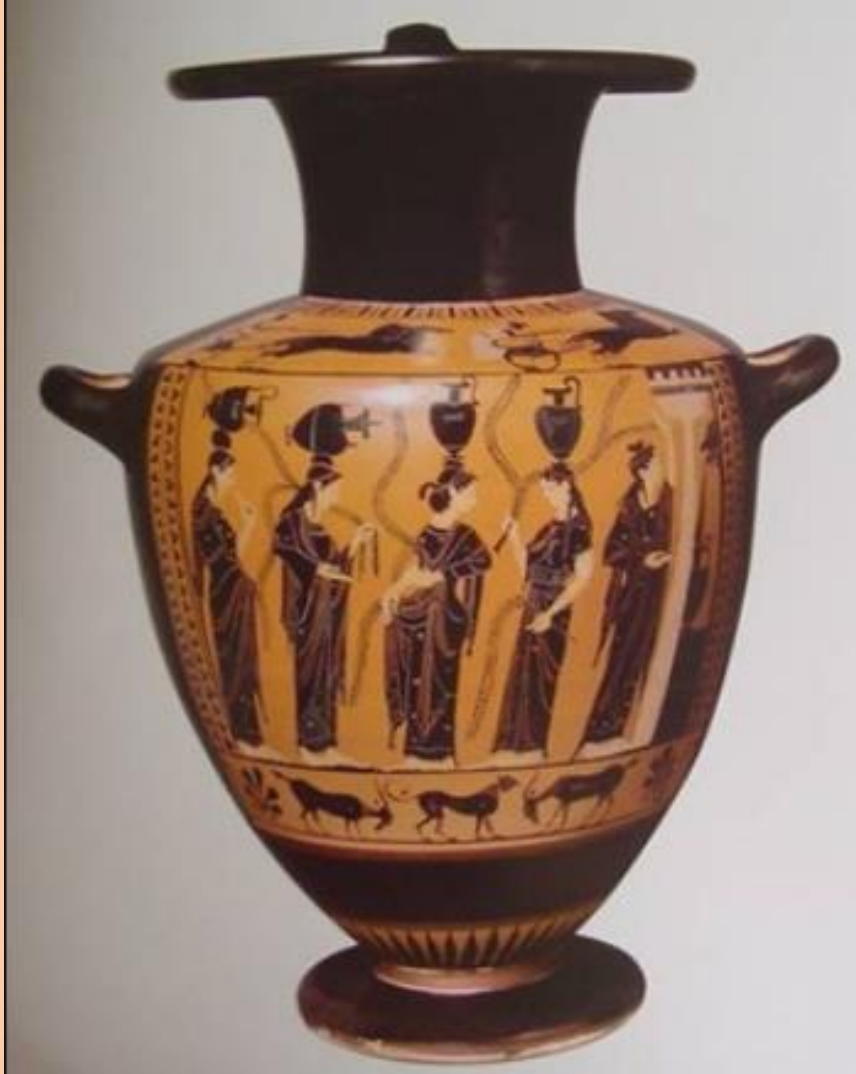
Η δημιουργία του σχήματος της στάμνας ανάγεται στην Νεολιθική περίοδο (5800 – 5300 π.Χ.) .

Την **κλασική εποχή** τη συναντάμε ως **υδρία** .Το όνομα της προέρχεται από τη λέξη ύδωρ που σημαίνει νερό.

Η **υδρία** ήταν το κατεξοχήν αγγείο μεταφοράς του νερού. Συντρόφευε τις γυναίκες στην καθημερινή τους διαδρομή από το σπίτι στην κρήνη (βρύση) .

Είχε τρεις λαβές, δύο οριζόντιες για την εύκολη τοποθέτηση του αγγείου στον ώμο και μια κάθετη για το σερβίρισμα .

Παράσταση με γυναίκες που γεμίζουν τις υδρίες τους με νερό σε κρήνη και συνομιλούν

Στους Βυζαντινούς χρόνους γίνεται :

- Το «**σταμνίον**» που χρησιμοποιούνταν για μεταφορά και αποθήκευση υγρών .
- Η «**λαήνα**», μικρότερου μεγέθους αγγείο που χρησιμοποιούνταν κυρίως για τη μεταφορά νερού

Στους **Νεότερους χρόνους** τη συναντάμε κυρίως με το όνομα **στάμνα** ,όμως παρά την ομοιομορφία που παρατηρείται στο βασικό σχήμα της , υπάρχει πλήθος παραλλαγών.

«Σταμνί»
Λήμνος

«στάμνα με δυο λαβές»
Φλώρινα

«Κουρκούνα»
Καρδίτσα

«κρουολόγος»
Σκύρος

Το ταξίδι μας, μέσω της στάμνας στον χώρο της ελληνικής παραδοσιακής κοινωνίας στα νεότερα χρόνια ,ξεκινά από την **Αθήνα του 1860** , η οποία δεν ήταν όπως οι άλλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες. Οι υποδομές ήταν ελάχιστες και οι καθημερινές ελλείψεις καλύπτονταν από τα επαγγέλματα της εποχής .

Την καθημερινή ανάγκη των πολιτών για νερό κάλυπταν οι αποκαλούμενοι νερουλάδες και οι **κανατάδες** που κυκλοφορούσαν στους δρόμους και είχαν έντονη παρουσία.

Ο πιο γνωστός κανατάς της εποχής ήταν ο μπάρμπα-Γιάννης ο κανατάς, ο οποίος κυριάρχησε στη ζωή των Αθηναίων για μια εικοσαετία....

Κάθε πρωί ο μπάρμπα-Γιάννης αφού φόρτωνε το γαϊδουράκι του με τις στάμνες, γυρνούσε στους δρόμους της πόλης για να τις πουλήσει.

Δεν δυσκολευόταν να πουλήσει τηπραμάτεια του , καθώς οι στάμνες του ήταν απαραίτητες σε όλα τα αθηναϊκά σπίτια , για να μεταφέρουν το νερό από τις πηγές.

Τις περισσότερες ημέρες της εβδομάδας κυκλοφορούσε ξυπόλητος με το γαϊδουράκι του στους δρόμους της Αθήνας, αλλά τις Κυριακές μεταμορφωνόταν σε έναν καλοντυμένο κύριο .

Μετά την εκκλησία, πήγαινε στο Σύνταγμα, έκανε τη βόλτα στους κεντρικούς δρόμους και σύχναζε στο φημισμένο μεγαλοαστικό καφενείο «Η ωραία Ελλάς» .

Γρήγορα έγινε η χαρακτηριστικότερη φυσιογνωμία της Αθήνας. Ο μπάρμπα-Γιάννης ήταν τόσο δημοφιλής που έγινε λαϊκό τραγούδι. Οι στίχοι του τραγουδιού περιέγραφαν την καθημερινότητα του όμορφου κανατά και λέγεται ότι τους είχε γράψει ο ίδιος ο μπάρμπα-Γιάννης .

Ας ακούσουμε από τους μαθητές της Δ΄ τάξης το ομώνυμο τραγούδι...

Τραγούδι : [Παραδοσιακό](#)

Μπάρμπα-Γιάννη με τις στάμνες] 3x
και με τα σταμνάκια σου] 2x
να χαρείς τα μάτια σου

Πρόσεξε μη σε γελάσει] 3x
καμιά έμορφη κυρά] 2x
μπάρμπα Γιάννη Κανατά

Και σου πάρει το γαϊδούρι] 3x
και σ' αφήσει την ουρά] 2x
Μπάρμπα-Γιάννη Κανατά

Σαν φορείς ψηλό καπέλο] 3x
και παπούτσια ελαστικά] 2x
Μπάρμπα-Γιάννη Κανατά

Τα χρόνια περάσαν, αλλά η παρουσία του μπάρμπα-Γιάννη στην Αθήνα δεν ξεχάστηκε. Το 1957 η ζωή του ενέπνευσε το σενάριο της ταινίας «Ο μπάρμπα-Γιάννης , ο κανατάς».

Όπως αναφέραμε οι γυναίκες ήταν αναγκασμένες να φορτώνονται τη στάμνα και να πηγαίνουν στη βρύση ή στο πηγάδι για να πάρουν νερό .

Μεταφερόμαστε στη Νιγρίτα του 1870 , μια κωμόπολη των Σερρών , όπου μια κοπέλα 16 ετών, η Γερακίνα , **γνωστή για την ομορφιά της , αλλά και για την καλοσύνη της**, πάει με τη στάμνα της στο πηγάδι της γειτονιάς για να πάρει νερό.

Το πηγάδι ήταν περιφραγμένο με σανίδες, οι οποίες είχαν μεγάλα κενά μεταξύ τους . Η περίφραξη ήταν χαμηλή. Η Γερακίνα στην προσπάθειά της να σύρει στην επιφάνεια τον κουβά χάνει την ισορροπία της και χωρίς να προλάβει να αντιδράσει βρίσκεται στον πυθμένα του πηγαδιού.

Η απελπισμένη κραυγή της ακούγεται σ' όλη την περιοχή. Οι γείτονες τρέχουν να βοηθήσουν, ανάμεσά τους κι ο Τριαντάφυλλος Γκοστίνος , ο αγαπητικός της , ο οποίος κατεβαίνει στο πηγάδι για να τη βγάλει , αλλά μάταια, η Γερακίνα είναι ήδη νεκρή.

Το συγκεντρωμένο πλήθος ξεσπά σε εκδηλώσεις πόνου. Όλη η Νιγρίτα έκλαψε την άτυχη κόρη και τη συνόδευσε στην τελευταία της κατοικία, αφού τη στόλισε με φλουριά και βραχιόλια.

Το τραγικό τέλος της Γερακίνας συγκλονίζει τον Τριαντάφυλλο που πεθαίνει από τη θλίψη του έπειτα από 3 μήνες. Το περιστατικό γίνεται θρύλος και μεταδίδεται από στόμα σε στόμα στις επόμενες γενιές .

Αργότερα μια παρέα μουσικόφιλων συνέθεσε το τραγούδι «Γερακίνα» , **το οποίο θα χορέψουν οι μαθήτριες της Δ' τάξης**

Γερακίνα

Παραδοσιακό τραγούδι της Μακεδονίας

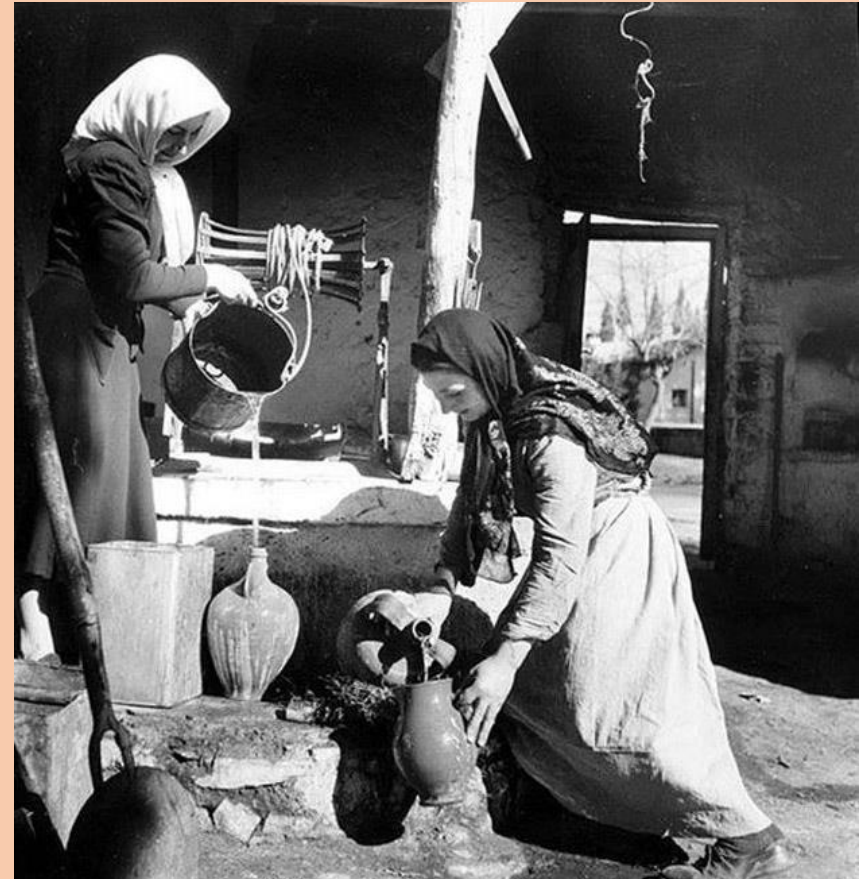
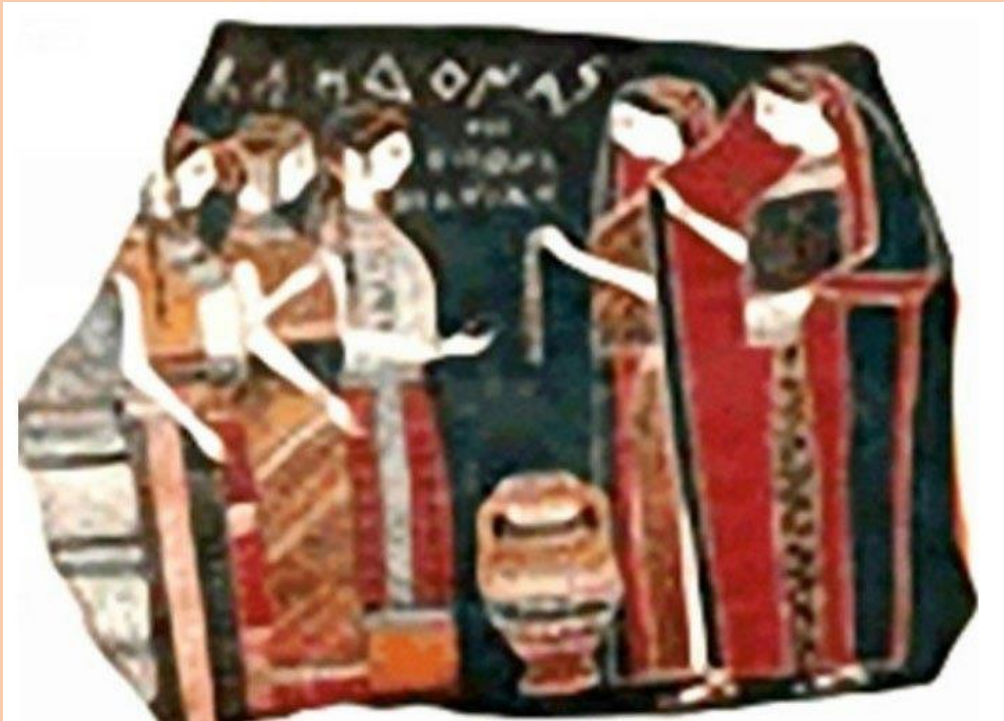
Κίνησε η Γερακίνα για νερό ορέ κρύο να φέρει
Ντρουμ, ντρουμ, ντρουμ, ντρουμ, ντρουμ
τα βραχιόλια της βροντούν
Τα βραχιόλια της βροντούν
ντρουμ, ντρουμ, ντρουμ, ντρουμ, ντρουμ

Κι έπεσε μες στο πηγάδι κι έβγαλε ορέ φωνή μεγάλη
Ντρουμ, ντρουμ, ντρουμ, ντρουμ, ντρουμ
τα βραχιόλια της βροντούν
Τα βραχιόλια της βροντούν
ντρουμ, ντρουμ, ντρουμ, ντρουμ, ντρουμ

Κι έτρεξε ο κόσμος όλος, κι έτρεξα ορέ κι εγώ ο καημένος
Ντρουμ, ντρουμ, ντρουμ, ντρουμ, ντρουμ
τα βραχιόλια της βροντούν
Τα βραχιόλια της βροντούν
ντρουμ, ντρουμ, ντρουμ, ντρουμ, ντρουμ

Το ταξίδι συνεχίζεται στην Κρήτη όπου μια Μαρία κρατώντας τη στάμνα μεταφέρει νερό για να προετοιμαστεί ο Κλήδονας, ένα έθιμο που έχει καταφέρει να επιβιώσει μέσα στο πέρασμα των χρόνων. Σύμφωνα με αυτό το έθιμο εμφανίζεται στις ανύπαντρες κοπέλες η ταυτότητα του μελλοντικού τους συζύγου. Από την **αρχαιότητα**, πέρασε στα **Βυζαντινά χρόνια** και την **Τουρκοκρατία** και αναβιώνει και τη σημερινή εποχή στις 23 Ιουνίου, παραμονή του αγίου Ιωάννη, του Προδρόμου.

Στις 23 Ιουνίου προετοιμάζεται ο Κλήδονας σε κάποιο σπίτι. Το απόγευμα της ημέρας ένα μικρό κορίτσι με το όνομα Μαρία, του οποίου και οι δύο γονείς ζουν, πηγαίνει σε μια πηγή ή ένα πηγάδι και παίρνει νερό με τη στάμνα. Το μεταφέρει στο σπίτι χωρίς να μιλήσει κατά τη διάρκεια της μεταφοράς του. Γι' αυτό το νερό ονομάζεται «αμίλητο νερό». Όταν τελικά φτάνει στο σπίτι αδειάζει το νερό σε αγγείο με στενό λαιμό για να μη βλέπει αυτός που βγάζει τα αντικείμενα όταν ανοιχτεί ο Κλήδονας.

Στη συνέχεια κάθε κοπέλα που παίρνει μέρος στον Κλήδωνα φέρνει ένα προσωπικό αντικείμενο, κόσμημα ή φρούτο το ονομαζόμενο και ριζικάρι και το ρίχνει μέσα στο νερό, αφού κάνει κάποια ευχή. Ακολουθεί το κλείδωμα και η ασφάλιση του δοχείου. Ο Κλήδωνας σκεπάζεται με πανί ή με μαντίλι κόκκινου χρώματος, στεφανώνεται με άνθη και τοποθετείται μετά τη δύση του ηλίου σε ανοιχτό χώρο για να αστριστεί.

Τα άστρα, θεωρείται, πως θα επιδράσουν πάνω στο αγγείο και ο Κλήδονας θα λάβει μαντική δύναμη. Τα κορίτσια φυλάνε με βάρδιες το αγγείο. Εκεί παραμένει όλη τη νύχτα υπό το φως των άστρων. Οι κοπέλες επιστρέφουν ύστερα στα σπίτια τους. Λέγεται ότι τη νύχτα αυτή θα δουν στα όνειρά τους το μελλοντικό τους σύζυγο.

Ανήμερα του Αϊ- Γιαννιού , αλλά πριν βγει ο ήλιος η Μαρία φέρνει μέσα στο σπίτι το αγγείο. Το μεσημέρι, ή το απόγευμα, συγκεντρώνονται πάλι οι ανύπαντρες κοπέλες . Αυτήν τη φορά όμως μπορούν να συμμετέχουν και παντρεμένες γυναίκες, συγγενείς και γείτονες και των δύο φύλων, καλεσμένοι για να παίξουν το ρόλο μαρτύρων της μαντικής διαδικασίας.

Καθισμένη στο κέντρο της συντροφιάς, η Μαρία ανασύρει ένα-ένα από το αγγείο τα αντικείμενα, που αντιστοιχούν στο “ριζικό” κάθε κοπέλας και ένα αγόρι απαγγέλει ταυτόχρονα τυχαία μαντινάδα.

Η μαντινάδα που αντιστοιχεί στο αντικείμενο (ριζικάρι) της κάθε κοπέλας θεωρείται ότι προμηνύει το μέλλον της.

Θα παρακολουθήσουμε την αναβίωση του **εθίμου του Κλήδονα** από τις μαθήτριες και τους μαθητές της Δ΄ τάξης

ΑΝΑΒΙΩΣΗ ΤΟΥ ΕΘΙΜΟΥ ΤΟΥ ΚΛΗΔΟΝΑ

Παραμονή της γιορτής του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου σε κάποιο σπίτι έχουν μαζευτεί οι κοπέλες του χωριού για να ετοιμάσουν τον Κλήδονα .

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΚΛΗΔΟΝΑ

Μεταφερόμαστε γρήγορα γρήγορα στη **Φλώρινα** , γιατί στην παλιά αγορά έχει τελειώσει το παζάρι και οι χασάπηδες ετοιμάζουν μεζέ για το γλέντι που θα ακολουθήσει . Τότε δεν υπήρχε συντήρηση και τα κρέατα που περίσσευαν τα έκοβαν κομματάκια, τα ανακάτευαν με αλάτι και μπούκοβο και τα έριχναν σε μια μεγάλη στάμνα , **τη στάμνα των χασάπηδων** . Έβαζαν την στάμνα στην φωτιά με το στόμιο σφραγισμένο, και το κρέας μέσα της σιγοψηνόταν . Καλούσαν τους μανάβηδες και τους μικροπωλητές, καθώς και τους οργανοπαίκτες. Άλλοι έφερναν κρασί και άλλοι τσίπουρο, και πάνω σε έναν πάγκο **έσπαγαν την στάμνα** και το καλοψημένο κρέας μοσχομύριζε. Το νταούλι χτυπούσε μερικές φορές και αμέσως τα κλαρίνα ξεσήκωναν την λαχαναγορά. Όλοι με ένα ποτήρι κρασί, λίγο κρέας και ψωμί και το γλέντι κρατούσε μερικές ώρες. Ήταν το γλέντι της στάμνας που γινόταν μετά από κάθε παζάρι στην παλιά λαχαναγορά.

Για τις **κοπέλες** που ήταν σε **ηλικία γάμου** , το να πάνε στη βρύση για να γεμίσουν τη στάμνα νερό ήταν μια **πρόφαση** . Στην πραγματικότητα πηγαίνουν όχι μόνο γι' αυτό, αλλά και γιατί η βρύση ήταν ένα **σημείο συνάντησης**, για να δουν αυτόν που ήθελαν, αυτόν που ποθούσε η καρδιά τους, αυτόν που έβλεπαν στα όνειρά τους. Τις περισσότερες φορές στη βρύση ήταν και άλλες κοπέλες και **το έριχναν στην κουβέντα** . Και αν οι **χασάπηδες έσπαγαν την στάμνα** για να πάρουν το ψημένο κρέας, κάποιες φορές η στάμνα **έσπαγε για άλλους λόγους** ...

Για να μάθουμε έναν από τους λόγους ας μεταφερθούμε σε μια βρύση της εποχής εκείνης , σ' ένα **καμποχώρι των Τρικάλων** , όπου η **Μαλάμω** , μια περήφανη καραγκούνα , πηγαίνει για να γεμίσει τη στάμνα της . Φτάνοντας στην πλατεία ζητά από τα παλικάρια που έχουν στήσει χορό , να κάνουν πέρα για να περάσει ώστε να μη χαλάσει το χορό τους . Τα παλικάρια την αγνοούν . Τότε η Μαλάμω περνάει ανάμεσα τους κι ένα από τα παλικάρια , συγκεκριμένα **αυτό που την αγαπά** , της σπάει τη στάμνα ...

*Θα παρακολουθήσουμε την αναβίωση του παραδοσιακού δρώμενου , το « **τσάκισμα της στάμνας** » , από μαθητές και μαθήτριά της Δ´ τάξης .*

Καραγκούνα πάει στη βρύση
το σταμνί της να γιομίσει.
Κάντε πέρα να περάσω
το χορό σας μη χαλάσω.
Καραγκούνα καραγκούνα
με σαγιά και με σιγκούνια.

Σαν πας, Μαλάμω μ', για νερό,
κι εγώ στη βρύση καρτερώ,
να σου τσακίσω το σταμνί,
να πας στη μάνα σ' αδειανή.

Κι αν σε ρωτήσει η μάνα σου:

- Μαλάμω μ', πού 'ναι η στάμνα σου;
 - Μάνα μου, παραπάτησα
και το σταμνί μου τσάκισα.
 - Δεν είναι παραπάτημα,
μόν' είν' ανδρός αγκάλιασμα.

Το σπάσιμο της στάμνας για την Καραγκούνα μπορεί να είχε αίσιο τέλος ,
δηλαδή ο νέος να την παντρεύτηκε .

Όμως δεν έγινε το ίδιο στην περίπτωση μιας άλλης κοπέλας στα Μεσόγεια της
Αττικής που πηγαίνοντας προς τη βρύση του χωριού ή επιστρέφοντας , επειδή
ήταν **απρόσεχτη και ενέδωσε στα πειράγματα που της έκαναν** , έσπασε τη
στάμνα της .

Επιστρέφοντας στο σπίτι , αναφέρει αυτό που έγινε στη μητέρα της .

Η αντίδραση της μάνας, μόλις πληροφορείται τι έχει συμβεί, είναι **θυελλώδης**.

Φτάνει σε τέτοιο σημείο οργής, ώστε **δέρνει την ασυνείδητη κόρη !**

Απολογούμενη η κόρη δηλώνει με ειλικρίνεια απερίφραστη:

« Μη με δέρνεις καλέ μάνα, που 'σπασα.... . . καινούρια στάμνα ! »

Γιατί όμως; Επρόκειτο για τόσο σοβαρή ζημιά;

Ασφαλώς τα αγγεία ήταν πολύτιμα χρηστικά αντικείμενα .

Αλλά και πάλι, πρόκειται μόνο για αυτό;

Αρκεί μια σπασμένη στάμνα να προκαλέσει τόσο θυμό ; Όχι , βέβαια !

Επομένως **αφενός** πρόκειται για την απώλεια της αγνότητας μιας έφηβης

και **αφετέρου** στο κόστος, ηθικό και ψυχικό, από τις κοινωνικές

επιπτώσεις μίας τέτοιας ενέργειας.

Το ομώνυμο τραγούδι θα χορέψουν μαθητές και μαθήτριες της Δ΄τάξης.

Το τραγούδι « Μη με δέρνεις καλέ μάνα ...» προέρχεται από το αρβανίτικο τραγούδι «*Τσάιτα βούτσενε μόνι μέμα*» (Έσπασα τη στάμνα μάνα) το οποίο τη δεκαετία του 1920 η αρβανίτισσα τραγουδίστρια Γεωργία Μητάκη από τον Αυλώνα Αττικής το απέδωσε στα ελληνικά .

Το τραγούδι διασώζεται και σήμερα , είναι δημοφιλές και εξακολουθεί να τραγουδιέται στα Μεσόγεια της Αττικής, στην Κορινθία, στη Βοιωτία, στα νησιά του Αργοσαρωνικού, ακόμη και στην Ήπειρο αλλά και σε άλλες περιοχές, όπου διαβιούν αρβανίτικοι πληθυσμοί.

**Με την αυθεντική του μελωδία στην αρβανίτικη φωνή θα το χορέψουν
μαθητές και μαθήτριες της Δ΄τάξης.**

Το ταξίδι συνεχίζεται στην Κέρκυρα με το έθιμο , **“Το σπάσιμο της στάμνας”** , που πραγματοποιείται με την πρώτη Ανάσταση, η οποία γίνεται το Μεγάλο Σάββατο, τότε που ο ιερέας λέει το «Χριστός Ανέστη» και οι χριστιανοί σπάνε πήλινα αγγεία για να διώξουν το κακό του θανάτου.

Με το σήμα της πρώτης Ανάστασης το Μ . Σάββατο στις 11 π.μ. , οι κάτοικοι της Κέρκυρας πετούν τεράστια κανάτια γεμάτα νερό – τους Μπόττηδες – από τα μπαλκόνια τους.

Οι **Μπότηδες** είναι τα πήλινα κανάτια με στενό στόμιο και δυο χερούλια στο πλάι για τη μεταφορά τους. Τα μπαλκόνια είναι στολισμένα και οι κάτοικοι δένουν στους Μπότηδες κόκκινες κορδέλες – το κόκκινο είναι το χρώμα της Κέρκυρας.

Οι παρευρισκόμενοι σπεύδουν να μαζέψουν κομμάτια από τα πήλινα κανάτια, να τα πάρουν σπίτι τους και να τα φυλάξουν στο εικονοστάσι τους, καθώς σύμφωνα με τους Κερκυραίους φέρουν **τύχη και ευημερία** .

Η στάμνα ενέπνευσε **λαϊκούς ζωγράφους** , αφού αποτελεί στοιχείο συνθέσεων σε ζωγραφικούς τους πίνακες . Αυτό το διαπιστώνουμε σε πίνακες της λαϊκής ζωγράφου **Σοφία Βλάχου**.

Η Σοφία Βλάχου γεννήθηκε στη Λευκάδα και έζησε στα Γιάννενα.

Στη ζωγραφική ήταν αυτοδίδακτη. Τη σπούδασε μόνη της, μελετώντας τους μεγάλους ζωγράφους, την Ιστορία της Τέχνης, τα υλικά.

Καντός ο ήλιος του καλοκαιριού
και ο θεριστής στο χωράφι νερό
αναζητούσε να σβήσει την δίψα
που τον έκαιγε.

Ένα και μοναδικό δένδρο άπλωνε
την σκιά του και κάτω στην βάση
του μια στάμνα από πηλό ίδρωνε
και δρόσιζε το νερό.

Η στάμνα αυτή του θεριστή, του
έδινε δύναμη, ζωή, μέσα στο
άνυδρο χωράφι.

Σοφία Βλάχου

Στοιχεία της γλωσσικής παράδοσης, μέσα από τα οποία μπορεί κανείς να γνωρίσει την ιδιοσυγκρασία, την κουλτούρα, την καθημερινότητα του χτες και του σήμερα αποτελούν οι λέξεις που σχετίζονται με τη στάμνα και τις οποίες συναντούμε :

- σε παροιμίες
- σε φράσεις

Παροιμίες

«Όταν βλέπεις και ιδρώνει το σταμνί, μη το φοβάσαι. Το νερό θα 'ναι μπούζι...»!

Η παροιμία αναφέρεται στα κανάτια της Αίγινας που ήταν περιζήτητα ως και τα μέσα του 20ού αιώνα για την ιδιαίτερη ικανότητά τους να δροσίζουν το νερό. Αυτό συνέβαινε γιατί το σώμα του ψημένου αιγινίτικου πηλού, όταν γεμίσουμε τη στάμνα με νερό, “ιδρώνει” περισσότερο από άλλων λόγω της μεγάλης περιεκτικότητάς του σε ασβέστη.

Όταν χτυπιούνται δυο σταμνιά, το ένα απ' τα δυο θα σπάσει.

Σταλαγματιά

σταλαγματιά

γεμίζει η στάμνα

η πλατιά.

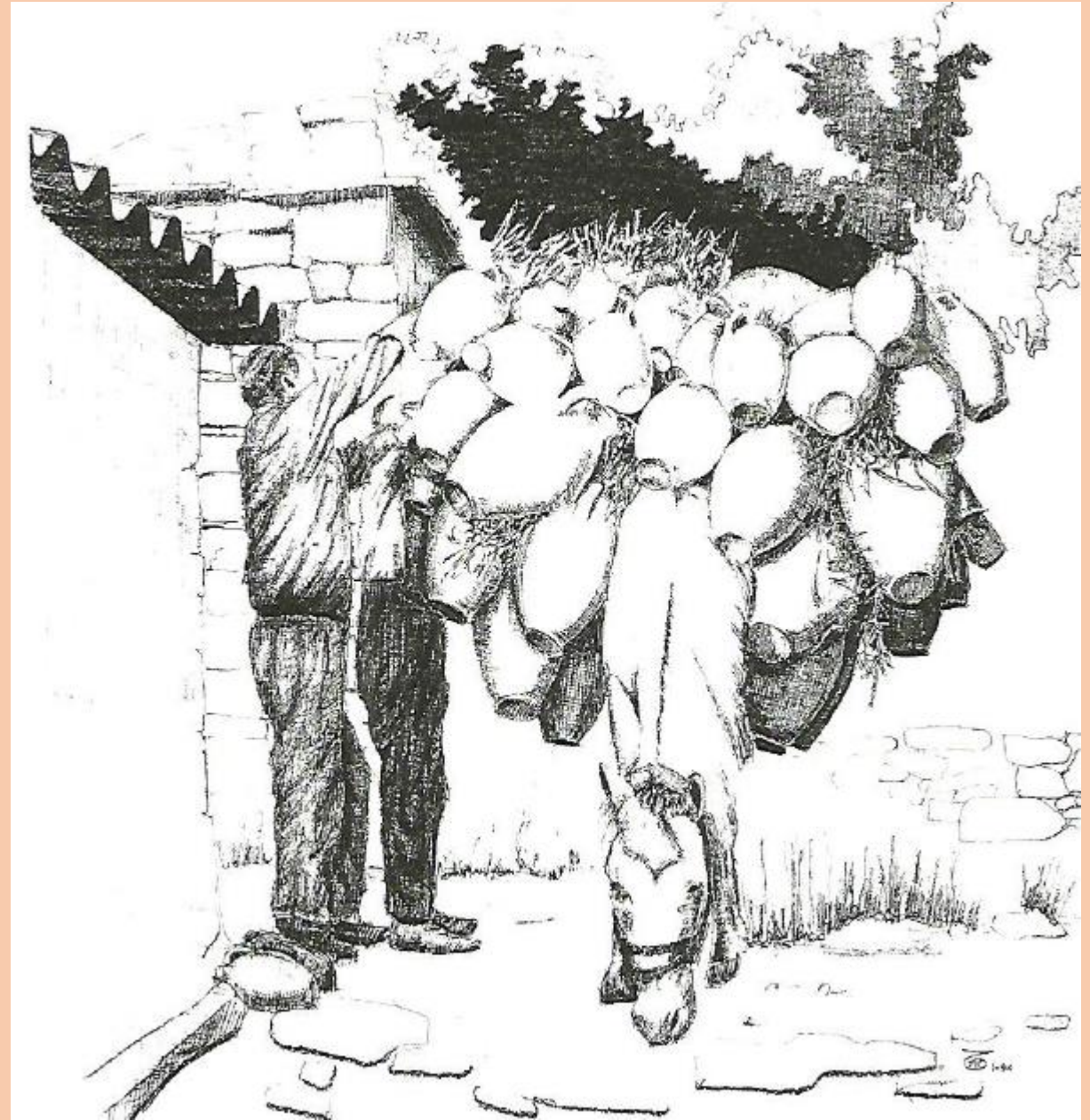
Η παροιμία αυτή αναφέρεται στην αποταμίευση και την νοικοκυροσύνη.

- Σε φράσεις

Πολλές φορές πάει η στάμνα στη βρύση μα μια φορά θα σπάσει.

Όταν αναλαμβάνουμε να κάνουμε πολλές φορές κάτι επικίνδυνο, πρέπει να ξέρουμε ότι αυξάνουμε συνεχώς τις πιθανότητες να μας συμβεί κάτι κακό. Οι συμφορές και τα ατυχήματα έρχονται πάντα ξαφνικά και απροειδοποίητα.

«Όλοι φοβούνται το Θεό , μα ο κανατάς
τον τοίχο» ...
γιατί έτσι κι ακουμπήσει σε κάνα τοίχο το
ζωντανό!
.... πάνε καλιά τους οι στάμνες.
Σπάσαν ούλες...

- «Έσπασε η στάμνα»

Η φράση αυτή συνδέεται με το «κρυφτό».

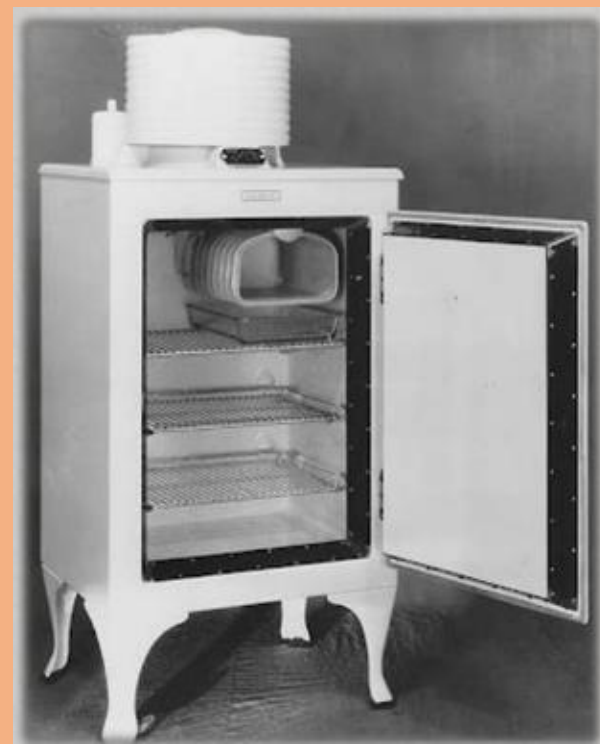
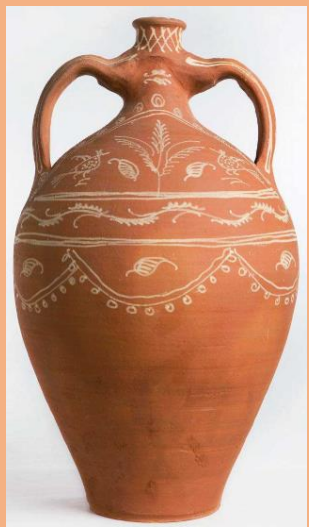
Τα παλιά χρόνια στις γειτονιές καμία φορά μέσα στο σκοτάδι ακουγόταν η φράση:

«Έσπασε η στάμνα !»

Ήταν συνθηματική έκφραση των παιδιών, που έπαιζαν κρυφτό, και την έλεγαν, όταν αυτός που φύλαγε έλεγε λάθος το όνομα κάποιου παιδιού και το παιχνίδι άρχιζε πάλι από την αρχή.

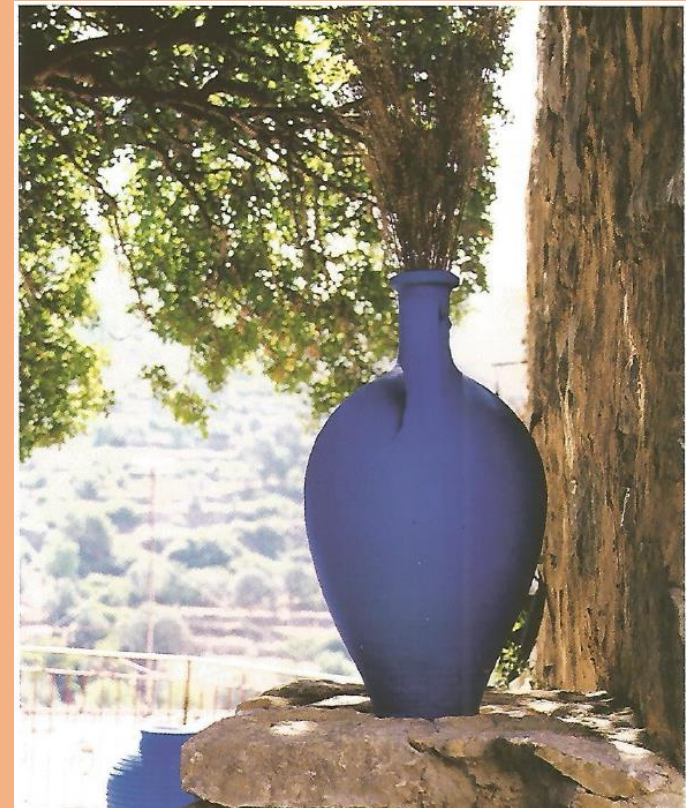
Φτάνουμε στις δεκαετίες του 1950 – 1960 , όπου η εγκατάσταση δικτύων ύδρευσης σε πόλεις και χωριά και η εμφάνιση των ψυγείων , του πάγου αρχικά, των ηλεκτρικών αργότερα καταργούν , μέσα σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα την κύρια χρηστική διάσταση της στάμνας, δηλαδή τη μεταφορά , τη φύλαξη και διατήρηση του νερού σε χαμηλή θερμοκρασία . Έτσι η στάμνα εκτοπίζεται από την εξέχουσα θέση που κατείχε στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων .

Στη νέα πολιτισμική πραγματικότητα η στάμνα αποκτά νέο ρόλο. Αρχικά περιθωριοποιείται ως κάτι παλιό και άχρηστο, σταδιακά όμως καθώς γίνονται αισθητές οι οδυνηρές συνέπειες της νέας σχέσης του ανθρώπου με το περιβάλλον , η στάμνα παίρνει νέα θέση στη σκέψη των ανθρώπων .Δηλώνει τον τρόπο ζωής μιας άλλης εποχής , εκτίθεται σε προθήκες μουσείων , γίνεται αντικείμενο επιστημονικής έρευνας , αποκτά συλλεκτική αξία .

Το αγοραστικό κοινό της είναι κυρίως τουριστικό . Σήμερα βέβαια πουθενά στον ελλαδικό χώρο , σε κανένα ανοιχτό παράθυρο , δε θα δεις πια κανείς τη στάμνα .

Η εικόνα της , όμως , η ανάμνηση της και η μελέτη της μπορεί να κρατήσει ανοιχτό ένα παράθυρο στην επικοινωνία με τον πολιτισμό του χθες .

Ας θυμηθούμε τα λόγια του Αϊνστάιν : «Πάτησα στους ώμους των προγόνων μου για να ξεπεράσω τα τείχη των καιρών μου ».

Λόγια που έχουν διαχρονική ισχύ και τονίζουν το μεγαλείο και τη δύναμη της συνέχειας στην εξέλιξη του πολιτισμού .Κάθε επόμενο βήμα του ανθρώπου έχει ανάγκη από την ασφάλεια που του παρέχει το προηγούμενο .

Κάπου εδώ τελειώνει το ταξίδι μας στο χρόνο με
τη βοήθεια της στάμνας .

Σ' αυτό το σημείο να ενημερώσω τους γονείς και συγγενείς των μαθητών ,
ότι μπορούν να επισκεφτούν

την έκθεση μας με θέμα : « Αρχαιολογία , ένα ταξίδι στο παρελθόν »

, που διοργανώνουμε στην αίθουσα 2 (στο πέτρινο κτίριο) του σχολείου μας .